

Motion

1978/79:713

av Bonnie Bernström

om vissa barnfamiljers ekonomiska och sociala situation

Madeleine Kats – fembarnsmamma, mer känd som skribent – skriver i Expressen den 16 februari 1977 om mångbarnsfamiljernas ekonomi:

"Dagens system föreskriver att den som trotsar, dvs. skaffar fler barn än ett, skall straffas med sänkt standard för föräldrarna och – vad värre är – för barnen.

Resultatet är att de enda som i dag över huvud taget kan ha mer än 1–2 barn dels är familjer med mycket höga inkomster, dels familjer med så låga inkomster och så låg standard att antalet barn knappast gör någon skillnad, eftersom man ändå aldrig haft en chans att klättra upp till 'medelsvensson-standard'. Det är enkelt att konstatera att så är fallet – flerbarnsfamiljerna finns huvudsakligen i socialgrupp ett, bland socialt utslagna familjer och bland invandrarfamiljer."

I SOU 1975:35, Barnfamiljernas ekonomi, redovisas en undersökning om ekonomin i barnfamiljer med olika antal barn. Utredningen skriver följande på s. 38:

"Inkomstmässigt skiljer sig fyrabarnsfamiljerna från övriga familjer. Mångbarnsfamiljernas förvärvsinkomster låg på en väsentligt lägre nivå än övriga grupper. Inkomstskatter och olika sociala bidrag ledde emellertid till att deras disponibla inkomster översteg övriga grupper. Familjepolitiken kan i det avseendet bedömas vara effektiv."

Slutsatserna i utredningen bygger på ett material baserat på ett statistiskt urval om 5 000 hushåll. (OBS! Undersökningen utförd 1972.) I den var genomsnittsinkomsten för familjer med fyra barn eller fler fördelad på följande sätt:

Antal barn	1	2	3	4-
Inkomst efter skatt	31 663	30 980	32 084	28 115
Inkomstskatt	16 080	17 160	19 110	13 910
Inkomst före skatt	47 743	48 140	51 194	42 025

De disponibla inkomsterna var fördelade på följande sätt:

Antal barn	1	2	3	4-
Disponibel inkomst	33 950	35 120	38 590	38 690

Inkomsten per capita blir dock ojämnt fördelad. Om man utgår från att det finns två föräldrar i alla familjetyperna har enbarnsfamiljen 11 317 kr. per

capita, tvåbarnsfamiljen har 8 780 kr. medan trebarnsfamiljen har 7 718 kr. och fyrbarnsfamiljen 6 448 kr. Därtill bör läggas att genomsnittsantalet barn i fyrbarnsgruppen låg närmare fem än fyra. I utredningen konstateras också i sista stycket på s. 38:

”Barnfamiljernas privatekonomiska standard måste därför vara fallande vid stigande barnantal och eventuella förändringar i familjepolitiken som starkast gynnar flerbarnsfamiljerna skulle innebära en utjämning av barnfamiljernas standard.”

De inkomstprövade bidragen – socialbidrag och bostadsbidrag – är av stor betydelse för familjer med lägre inkomster och fyra barn eller fler. Den gruppen uppbar i genomsnitt enligt utredningen 7,5 gånger större bostadsbidrag än familjer med ett barn. För socialbidragen var motsvarande relation 6 gånger, jämfört med barnbidragen 4,5 och ca 2,5 för övriga bidrag. Detta betyder dock att marginaleffekterna är långt hårdare för denna grupp än för andra.

Det är också den slutsats man drar av en tabell i Aspekten – information och åsikter om näringslivet, från SAF, nr 10/77. Där visas skillnaden i disponibel inkomst vara 5 kr. för en fembarnsfamilj med hemmamaka och med en årsinkomst på 20 000 kr. jämfört med dem som har samma familjetyp och 110 000 kr. i årsinkomst. Då är hänsyn tagen till socialhjälpnormer, kommunalskattelagens bestämmelser om existensminimum och de skatte- och transfereringsregler som gällde för 1977.

Förmodligen har marginaleffekten en stor negativ inverkan på förvärvsfrekvensen för mångbarnsmammorna och inte bara det faktum att det tar långt längre tid att trösta fem barn jämfört med ett. Förvärvsfrekvensen var 1974 enligt SOU 1975:65, Förkortad arbetstid för småbarnsföräldrar, bland kvinnor med tre barn eller fler 52,5 % jämfört med enbarnsfamiljerna 73,6 % och tvåbarnsfamiljerna 61,5 %.

Men statistiken ger också bilden att även ”normal” höginkomsttagare med många barn har en låg standard. Det uppges i Aspekten att den disponibla inkomsten för en fembarnsfamilj med hemmamaka och en årsinkomst på 120 000 kr. är 64 284 kr. Det är 9 183 kr. per capita. Det betyder att varje person får inte kosta mer än 750 kr. i månaden. Detta bör jämföras med en familj utan barn och med hemmamaka som vid samma årsinkomst har en disponibel årsinkomst på 54 534 kr. Det blir en per capita-inkomst på ca 22 000 kr. eller 1 833 kr./mån. En omotiverat stor skillnad.

Barn kostar olika beroende på ålder, kön, hälsotillstånd, om det finns daghemspå plats för förskolebarnen eller inte och på många andra faktorer. Men också olika kombinationer av syskongrupper kostar olika. Det behöver inte vara så att den som har tre barn alltid har större kostnader än den som har två barn.

Den familj som exempelvis har ett tvillingpar pojkar i tonåren har förmodligen större utgifter än den familj som har tre flickor med spridning i mellan- och lågstadietiden. Den som har en lagligt betald barnflicka för sitt

enda barn i förskoleåldern kan ha lika stora utgifter som den som har två barn på lågstadiet. Att hitta ett system som ger rättvis ersättning i förhållande till kostnaderna för barn i olika familjetyper är omöjligt. Barnbidraget med sin nuvarande utformning är därför den bästa lösningen även när det gäller att öka stödet till mångbarnsfamiljerna.

Därutöver kan vi konstatera att skattesystemet och försäkringssystemet i vissa avseenden premierar små familjer framför större. Exempelvis:

- Förvärvsavdraget är lika stort för den som har ett barn som för den som har fem.
- Hemmakeavdraget är lika stort för den som inte har några barn alls som för fembarnsfamiljen. (Inget barn. Fem barn eller ett? Skillnaden är stor. I det senare fallet är det fyra omgångar stövlar till – – och lika många sängar – – och matstolar – –. Inga vanliga bilar tar fem barn i baksätet. Inga normala semesterbilar eller husvagnar rymmer sju personer. Mycket kan ärras i klädvägar men få plagg håller till fem barn.)
- Den del av föräldraförsäkringen som ger rätt till ersättning för vård av sjukt barn tar inte heller hänsyn till att fembarnsfamiljen förmodligen har fler sjukdagar än trebarnsfamiljen. Mässligen blir knappast sällsyntare med ökat barnantal.

Det är därtill orimligt att ha ett sådant stöd som direkt motverkar mångbarnsmammornas möjligheter att arbeta. Jämställdheten får inte vara beroende av antal barn.

Det är också orimligt att så många av mångbarnsfamiljerna når existensminimum bara om de känner till sina rättigheter till socialt stöd, bostadsbidrag och nedsatt skatt. Det finns också en risk att den som talar en bruten svenska (och det gör många i den här gruppen) och/eller inte kan argumentera för sina rättigheter missgynnas starkt av ett sådant system. Det är dessutom en onödig administrativ merkostnad att betala ut ett bidrag efter behovsprövning när behovet ändå är givet.

En höjning av barnbidraget på bekostnad av hemmakeavdraget och förvärvsavdraget skulle därför ge många fördelar: en utjämning mellan familjer med inga eller olika barnantal, lägre administrationskostnader och minskade marginaeffekter m. m. Men det blir förmodligen en höjning som inte är tillräcklig, ytterligare stöd behövs.

Att diskutera mångbarnsfamiljernas problem kan uppfattas som ett inlägg i debatten om nativitetsminskningen. I det här fallet är det inte så, eftersom mångbarnsfamiljerna har ekonomiska problem oavsett om nativiteten går upp eller ner.

En kartläggning av mångbarnsfamiljernas ekonomiska och sociala situation vore därför på sin plats. I en sådan kartläggning bör man titta på marginaeffekter, ekonomisk standard, förutsättningar att förändra familjens situation genom att arbeta mer, möjligheterna till vidareutbildning, umgänge

utanför familjen, semestermöjligheter, barnomsorgsproblem, kvinnors intresse för förvärvsarbete, hur olika ekonomiska stödformer slår mot denna grupps ekonomi jämfört med andra grupper, osv.

Jag hemställer därför

att riksdagen hos regeringen begär en kartläggning av mångbarnsfamiljernas ekonomiska och sociala situation enligt vad som angivits i motionen.

Stockholm den 22 januari 1979

BONNIE BERNSTRÖM (fp)